

ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА СОЦІАЛЬНОЇ ТА ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор з навчальної роботи
Л. М. Янович

“ _____ ” _____ 2015 року

ІНСТРУКТИВНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ

Психологічні основи медіаторства

напрямок підготовки 0301 «Психологія»

спеціальність 6.030103 «Практична психологія»

III курс

2015-2016 навчальний рік

РОЗРОБНИК: доцент кафедри соціальної та практичної психології, кандидат психологічних наук **Котлова Л. О.**

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри соціальної та практичної психології

“4” червня 2015 року, протокол № 10 .

Зав. кафедрою _____ доктор психологічних наук, професор кафедри І.Г.Батраченко.

Схвалено методичною комісією соціально-психологічного факультету
“12” червня 2015 року, протокол № 5.

Голова _____ проф. Л. П. Журавльова

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів - 1,5	Галузь знань 0301 Соціально-політичні науки	За вибором*	
Модулів - 1	Спеціальність 6.030103 «Практична психологія»	Рік підготовки	
Змістових модулів - 1		3 -й	3 -й
Індивідуальне науково-дослідне завдання <i>(Назва)</i> Професійно-орієнтоване завдання.		Семестр	
		VI	VI
Загальна кількість годин - 54		Лекції:	
		10 год.	4 год.
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних - 1 самостійної роботи студента - 3	Освітньо-кваліфікаційний рівень: Бакалавр	Практичні, семінарські:	
		8 год.	2 год.
		Лабораторні:	
		-	-
		Самостійна робота:	
		30 год.	42 год.
		Індивідуальні завдання:	
		6 год.	6 год.
		Вид контролю:	
	Залік	Залік	

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить (%):

для денної форми навчання – 33 % : 67%

для заочної форми навчання – 14 % : 86%

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни “Психологічні основи медіаторства” є засвоєння базових знань з актуальних питань конфліктів та побудови продуктивних людських взаємовідносин, формування навичок розв'язання конфліктів як професійно-психологічних завдань.

Основними **завданнями** вивчення дисципліни “Психологічні основи медіаторства” є:

- ознайомити студентів з актуальними психологічними проблемами управління конфліктами;
- розкрити майбутнім фахівцям в психології ефективну методологію вирішення завдань діагностування і прогнозування конфліктів і конфліктних ситуацій;
- оволодіння навичками попередження складних і проблемних ситуацій в напрямі їх ескалації у конфлікти.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати :

- психологічні визначення та характеристики різних видів та форм конфліктів;
- методи прогнозування конфліктів;
- фази виникнення, ескалації та динаміки конфліктів;
- основні складові конфліктів та засоби їх визначення;
- особистісні передумови та схильності особистості до ескалації конфліктів;
- засоби регуляції та профілактики конфліктів;
- конфліктогени спілкування та їх роль у виникненні та прогнозуванні конфліктогенності особистості;
- психотехнології вирішення конфліктів;
- стратегії і тактики врегулювання конфліктів.

вміти:

- проводити психологічний аналіз та кваліфікувати конфлікт;
- визначати та здійснювати психологічні заходи щодо психодіагностики та прогнозування конфліктів у групах, колективах та організаціях;
- прогнозувати конфліктний «потенціал» особистості щодо ескалації конфліктів;
- кваліфікувати конфліктну поведінку людей; вчасно регулювати конфліктні ситуації та управляти конфліктами в групах та колективах;
- застосовувати індивідуально сприятливі психологічні прийоми регулювання конфліктів у групах та колективах (типу позитивного маніпулювання, відволікання та переключення уваги, зміни на позитивне мотивації працівника та ін.);
- застосувати психологічні методи та техніки подолання та вирішення (вичерпування) конфліктів (типу посередництва, переговорів, картографії тощо).

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 54 годин, 1,5 кредити ЄКТС.

РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Самостійна робота є невід'ємною складовою вивчення навчальної дисципліни. Вона здійснюється за такими **напрямами**:

- підготовка теоретичних питань до практичних занять;
- підготовка рефератів та тематичних повідомлень;
- конспектування та аналіз першоджерел;

- підготовка практичних завдань до семінарських занять;
- робота над професійно орієнтованими завданнями при підготовці до лабораторних занять (в тому числі планування і проведення досліджень; обробка результатів психологічних досліджень);
- підготовка звітів, за результатами виконання практичних та професійно-орієнтованих завдань (в тому числі тез і статей);
- підготовка усних виступів та безпосередні виступи (в тому числі захисти та презентації власної дослідницької роботи, а також презентація рефератів і тематичних повідомлень);
- підготовка до підсумкових модульних робіт та екзамену.

Підготовка теоретичних питань до практичних занять передбачає опрацювання питань практичного заняття, які повністю або частково розглядаються на лекції або виносяться на самостійне опрацювання.

Алгоритм підготовки

- Визначте питання для підготовки (Ви маєте розглянути усі питання, зазначені у плані практичного заняття).
- Візьміть у бібліотеці університету (читальному залі або на кафедрі) джерела, зазначені у списку основної літератури до заняття. При підборі літератури ви можете користуватися бібліотечними та електронними каталогами (алфавітним, предметним або систематичним).
- Визначте розділи (теми або параграфи), у яких розкрито питання практичного заняття.
- Прочитайте ці розділи.
- Складіть план (простий або складний) відповіді на кожне питання.
- Визначте основні поняття, які ви повинні засвоїти.
- Проаналізуйте, як опрацьований матеріал пов'язаний з іншими питаннями теми.
- Для кращого засвоєння та запам'ятовування матеріалу складіть короткий конспект, схеми, таблиці або графіки по прочитаному матеріалу.
- Визначте проблеми в опрацьованому матеріалі, які ви недостатньо зрозуміли. З цими питаннями ви можете звернутися на консультації до викладача.

Перевірте, як ви засвоїли опрацьоване питання. ви можете це зробити, відповівши на тестові питання до теми або розв'язавши практичні завдання.

Підготовка рефератів та тематичних повідомлень передбачає бібліографічну роботу з систематизації та аналізу літератури; глибокий та детальний аналіз проблеми (робіт зарубіжних і вітчизняних авторів, вивчення і аналіз необхідних нормативних документів).

Алгоритм підготовки

- Ознайомтеся з вимогами (тематикою, колом необхідної літератури, ракурсом освітлення проблеми) до реферату або тематичного повідомлення.
- Підберіть літературу, у якій розкривається проблема. При підборі літератури користуйтеся бібліотечними каталогами (алфавітним, предметним або систематичним), консультуйтеся з викладачами та колегами, здійснюйте пошук по дереву посилань та в Інтернет.
- Складіть план реферату або повідомлення.
- Опрацюйте літературні джерела, користуючись порадами до конспектування першоджерел.
- Систематизуйте опрацьований матеріал відповідно до плану реферату чи тематичного повідомлення.
- Дайте власний критичний аналіз та оцінку висвітленої проблеми.

- Оформіть реферат у друкованому вигляді відповідно до вимог (титульна сторінка із зазначенням теми, інформації про авторів та місця виконання роботи; сторінка із детальним змістом реферату; основний текст із посиланнями на роботи цитованих авторів; висновки, що містять авторськи міркування, узагальнення тощо; список використаної літератури). Тематичне повідомлення не потребує друкованого оформлення, оскільки презентується виключно усно.

На основі проведеної роботи підготуйте усну доповідь (див. вимоги до усних виступів).

Конспектування та аналіз першоджерел передбачає поглиблений розгляд окремих питань теми. Для конспектування пропонуються статті з фахових журналів, розділи монографій або підручників.

Алгоритм підготовки

- Прочитайте запропоноване першоджерело.
- Правильно оформіть бібліографію першоджерела (автор, назва, вихідні дані).
- Складіть план (простий або складний).
- Для кожного пункту плану виділіть основні положення проблеми, яка висвітлюється у першоджерелі.
- Представте прочитаний текст у вигляді тез або анотації, використовуючи, при потребі, схеми, таблиці, графіки тощо.

Для самоперевірки перекажіть статтю, використовуючи власний конспект.

Підготовка до практичних та лабораторних занять передбачає структурно-методологічний аналіз досліджень, проведених іншими авторами, **підготовка професійно-орієнтованих завдань до лабораторних занять** передбачає планування і проведення досліджень; обробку їх результатів.

Алгоритм підготовки

- Уважно прочитайте вимоги до виконання практичних (професійно-орієнтованих) завдань у змісті семінарського (лабораторного) заняття у робочій програмі або інструктивно-методичних матеріалах.
- На основі плану визначте обсяг та зміст завдання; спосіб в який маєте його виконувати, необхідні методи, методики, техніки, матеріали.
- Користуючись літературою, зазначеною у плані лекційного та семінарського занять відповідної тематики ознайомтесь з проблематикою завдання. Проаналізуйте можливі складнощі, спробуйте усунути ризик їх виникнення самостійно, при відсутності такої можливості – зверніться до викладача практичного курсу.
- Виконуйте завдання поетапно, дотримуючись плану. При виникненні складнощів звертайтеся до викладача практичного курсу.

За результатами проведеної роботи підготуйте звіт, орієнтуючись на вимоги прописані у плані практичного (лабораторного) заняття.

Підготовка **усних виступів**, в тому числі захистів та презентацій власної дослідницької роботи, а також презентацій рефератів і тематичних повідомлень передбачає вміння презентувати зроблене на загал та захистити результати своєї роботи.

Алгоритм підготовки

- Виконайте усі необхідні пункти з підготовки завдань, що потребують усної презентації.
- За результатами проведеної роботи підготуйте детальний звіт, орієнтуючись на вимоги прописані у плані практичного (лабораторного) заняття.
- На основі звіту розробіть текст усного виступу (див. вимоги до усних

доповідей).

Умови автоматичного отримання оцінки за модуль

Відповідно до положення про кредитно-модульну систему навчання студентів Житомирського державного університету імені Івана Франка для автоматичного зарахування тем модуля необхідно відвідати не менше 80% занять та одержати не менше 70% можливих оцінок. Оцінка за модуль буде дорівнювати середньому арифметичному суми оцінок отриманих на практичних заняттях (враховується також оцінка за складання теми, що виносилася на самостійне опрацювання).

Підготовка до підсумкової модульної роботи (ПМР) та заліку має на меті узагальнення та систематизацію знань з окремого модуля або дисципліни у цілому.

Алгоритм підготовки

- Ознайомтеся з переліком питань та завдань до ПМР або екзамену.
- Підберіть підручники, інструктивно-методичні матеріали або іншу довідкову літературу, необхідну для підготовки (її перелік ви можете знайти в робочій програмі або інструктивно-методичних матеріалах).
- Перегляньте зміст кожного питання, користуючись власними конспектами або підручниками.
- Визначте рівень знань з кожного питання.
- Визначте питання, які потребують ретельнішої підготовки (опрацювання додаткової літератури, складання конспектів, схем, виконання окремих завдань тощо). З цією метою зверніться до алгоритму підготовки теоретичних питань до практичних занять та виконання завдань до лабораторних занять.
- Для самоперевірки перекажіть теоретичні питання або виконайте практичне завдання.

ВИМОГИ ДО ПИСЬМОВИХ ЗВІТІВ ТА УСНИХ ДОПОВІДЕЙ

ВИМОГИ ДО НАПИСАННЯ ЗВІТІВ

1. Матеріали звіту оформляються на стандартних аркушах паперу формату А-4.
2. Текст викладено державною мовою, який друкований за допомогою комп'ютера через 1,5 інтервали.
3. Поля: ліве поле – 35 мм, праве – 15 мм, верхнє та нижнє – по 20 мм.
4. Нумерація сторінок – у правому верхньому кутку.
5. Протоколи досліджень, таблиці, графіки, схеми підписуються і розміщуються або по ходу викладу матеріалу, або в кінці звіту в додатках.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин										
	Всього	Денна форма					Заочна форма				
		У тому числі					У тому числі				
		Л.	П.	Лаб	Інд.	С.р.	всьо го	Л.	П.	Ла б.	Ін д.
Модуль 1.											
Змістовий модуль 1. УПРАВЛІННЯ КОНФЛІКТАМИ ТА ПСИХОЛОГІЯ ЇХ РЕГУЛЮВАННЯ.											
Тема 1. Конфлікт: загальна характеристика. Функції та сигнали конфліктів. Причини та особистісні передумови виникнення конфліктів. Структура конфліктів.	10	2	2			6	12	2			10
Тема 2. Типологія та динаміка конфліктів. Конфліктність особистості.	12	2	2			8	12				12
Тема 3. Психологічні основи медіаторства.	16	4	2			10	14	2	2		10
Тема 4. Вирішення конфлікту: методи, стратегії, тактики.	10	2	2			6	10				10
Виконання ІНДЗ (ПОЗ)*	6				6		6			6	
Разом за змістовим модулем 1	54	10	8		6	30	54	4	2	6	42
Усього годин	54	10	8		6	30	54	4	2	6	42

5. Теми лекційних занять (денна форма)

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Конфлікт: загальна характеристика. Функції та сигнали конфліктів. Причини та особистісні передумови виникнення конфліктів. Структура конфліктів.	2
2	Типологія та динаміка конфліктів. Конфліктність особистості.	2
3	Психологічні основи медіаторства.	4
4	Вирішення конфлікту: методи, стратегії, тактики.	2
5	Всього	10

6. Теми лекційних занять (заочна форма)

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Конфлікт: загальна характеристика. Функції та сигнали конфліктів. Причини та особистісні передумови виникнення конфліктів. Структура конфліктів.	2
2	Психологічні основи медіаторства.	2
3	Всього	4

7. Теми практичних занять (денна форма)

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Конфлікт: загальна характеристика. Функції та сигнали конфліктів. Причини та особистісні передумови виникнення конфліктів. Структура конфліктів.	2
2	Типологія та динаміка конфліктів. Конфліктність особистості.	2
3	Психологічні основи медіаторства.	2
4	Вирішення конфлікту: методи, стратегії, тактики.	2
	Всього	8

8. Теми практичних занять (заочна форма)

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Психологічні основи медіаторства.	2
2	Всього	2

9. Самостійна робота (денна форма)

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Опрацювати тему психологічні надбання та наслідки конфліктів.	4
2.	Написати реферат «Психологічна діагностика конфліктів: зміст, складові, приклади застосування методик».	4
3.	Здійснити опис значущого конфлікту з визначенням формули та всіх структурних компонент конфлікту.	2
4.	Описати конструктивні та неконструктивні елементи конфлікту.	2
5.	Написати листа людині, з якою посварились (аналіз власної поведінки та поведінки опонента).	4
6.	Описати свої конфліктогени спілкування	2
7.	Провести аналіз типового конфлікту (приклад) та опис карти конфлікту.	2
8.	Визначити відмінності та передумови ефективного вирішення конфліктів методом переговорного процесу.	2
9.	Конфлікти в різних сферах життя.	6
	Разом	30

10. Самостійна робота (заочна форма)

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
	Опрацювати тему психологічні надбання та наслідки конфліктів.	4
2.	Написати реферат «Психологічна діагностика конфліктів: зміст, складові, приклади застосування методик».	4
3.	Опрацювати тему «Причини виникнення конфліктів».	4
4.	Здійснити опис значущого конфлікту з визначенням формули та всіх структурних компонент конфлікту.	2
5.	Описати конструктивні та неконструктивні елементи конфлікту.	2
6.	Написати листа людині, з якою посварились (аналіз власної поведінки та поведінки опонента).	4
7.	Описати свої конфліктогени спілкування	2
8.	Проаналізувати різні класифікації конфліктів.	6

9.	Провести аналіз типового конфлікту (приклад) та опис карти конфлікту.	2
10.	Визначити відмінності та передумови ефективного вирішення конфліктів методом переговорного процесу.	2
11.	Конфлікти в різних сферах життя.	6
12.	Здійснити картографію власного конфлікту.	2
	Разом	42

Обов'язкові види робіт:

- опрацювати питання з плану практичного заняття;
- опрацювати основні поняття;
- пройти перевірку рівня засвоєння знань з теми, яка виносилася на самостійне опрацювання, на індивідуальній консультації у викладача.

Види робіт на вибір:

- реферат.

ЛЕКЦІЙНИЙ КУРС

**Тема 1. Конфлікт: загальна характеристика. Функції та сигнали конфліктів.
Причини та особистісні передумови виникнення конфліктів. Структура конфліктів.**

Мета: формувати у студентів знання про теорії визначення поняття «конфлікт», про історію становлення науки, функції та сигнали конфліктів.

План

1. Визначення конфлікту та його психологічний зміст.
2. Функції конфліктів. Позитивна та негативна сторона конфліктів.
3. Основні фази та етапи виникнення і розвитку конфліктів.
4. Фактори виникнення та ескалації конфліктів.
5. Структура конфлікту.

Основні поняття	<i>конфлікт, психологія конфлікту, об'єкт та предмет психології конфлікту, методи дослідження, функції конфлікту, деструктивна функція, конструктивна функція, суб'єктивні причини, об'єктивні, управлінські, психологічні і особистісні причини конфліктів, конфліктна ситуація, інцидент, сторони конфлікту, предмет конфлікту, мотиви конфлікту, ескалація.</i>
----------------------------	--

Література

Основна література

1. Анцупов А.Я., Малышев А.А. Конфликтология. - М.: ЮНИТИ, 1999- 551 с.
2. Ложкин Г.В., Повякель Н.И. Практическая психология конфликта. - Киев: МАУП, 2000-255 с.
3. Самыгин СИ., Столяренко Л.Д. Психология управления: учебное пособие. -Ростов-на-Дону: Феникс, 1997. - С. 426 - 479.
4. Уткин Э.А. Конфликтология. Теория и практика. - М.:Тандем. - 1998. - 264с.

Додаткова література

1. Антонова-Турченко О.І. Як вижити серед конфліктів. – К.: „Знання”, 1992. -65с.
2. Анцупов А.Я., Баклановский С.В. Конфликтология в схемах и комментариях. – СПб.:

Питер, 2005. – 288 с.

3. Ішмуратов А.Т. Конфлікт і згода. Основи когнітивної теорії конфліктів. -Київ: Наукова думка, 1996. - 190 с.

Тема 2. Типологія та динаміка конфліктів. Конфліктність особистості.

Мета: ознайомити студентів з особистісними передумовами виникнення конфліктів, розкрити особливості різних видів конфліктів.

План

1. Класифікація конфліктів.
2. Конфліктність особистості та конфліктні типи поведінки.
3. Поняття «конфліктність» та його визначення. Передумови виникнення та розвитку.
4. Конфліктогени.

Основні поняття	<i>конфліктні форми поведінки, конфліктність, конфліктогени, маніпулювання, соціальні, політичні конфлікти, міжособистісний конфлікт, внутрішньоособистісний конфлікт, соціальний конфлікт, вертикальний і горизонтальний конфлікт, мотиваційний конфлікт, сімейний конфлікт</i>
------------------------	--

Література

Основна література:

1. Анцупов А.Я., Малышев А.А. Введение в конфликтологию. - К.: МАУП, 1996.- 103 с.
2. Гришина Н.В. Психология конфликта. - СПб: ПИТЕР, 2000. - 464 с.
3. Ложкин Г.В., Повякель Н.И. Практическая психология конфликта. - Киев: МАУП, 2000-255 с.
4. Самыгин СИ., Столяренко Л.Д. Психология управления: учебное пособие. Ростов-на-Дону: Феникс, 1997. - С. 426 - 479.
5. Уткин Э.А. Конфликтология. Теория и практика. - М.: Тандем. - 1998. -264 с.

Додаткова література:

1. Антонова-Турченко О. Г. Поведінка людей у конфліктних ситуаціях // Завуч. – 2002. – № 19. – 32 с.
2. Антонечко І. Психологія міжособистісних взаємин // Психолог. – 2005. - №28. – С.42 – 47.
3. Коберник Л.О. Конфліктні форми поведінки: виникнення та подолання в юнацькому віці: методичні рекомендації. – Умань: СПД Жовтий, 2009. – 58 с.
- 4.Хорни К. Ваши внутренние конфликты. - СПб: Лань. - 1997. - 212 с.
5. Шостром Э. Анти-Карнеги, или человек-манипулятор. - Минск: ТПЦ Полифакт, 1992.- 127 с.

Інформаційні ресурси:

1. Електронна хрестоматія до курсу, комплекс тестових завдань у СУНП «УНІВЕРСУМ» (діагностичні тестові методики тощо).
2. www.twirpx.com/files/psychology/conflict/

Тема 3. Психологічні основи медіаторства.

Мета: ознайомити студентів з процесом медіації, сформувати знання щодо принципів та видів медіації.

План

1. Психотехнології вирішення конфліктів.
2. Візуалізація та картографія.
3. Медіація як засіб вирішення конфліктів. Принципи медіації.

4. Медіатор, його функції. Типи медіаторів.

Основні поняття	<i>профілактика конфліктів, безконфліктна взаємодія, безконфліктне спілкування, насильство, роз'єднання, примирення, візуалізація конфлікту, медіація, маніпуляція.</i>
------------------------	---

Рекомендована література:

1. Ващенко І.В. Конфліктологія та теорія переговорів / І.В.Ващенко,М.І.Кляп. – К.: Знання, 2013. – 407 с.
2. Ложкин Г.В., Повякель Н.И. Практическая психология конфликта.- Киев: МАУП, 2000. - 255 с.
3. Нагаєв, В. М. Конфліктологія [Текст] : курс лекцій (модул. варіант) : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В. М. Нагаєв ; М-во освіти і науки України, Харк. нац. аграр. ун-т ім. В. В. Докучаєва. - К. : Центр навч. л-ри, 2004. - 198 с.
4. Русинка, І. І. Конфліктологія. Психотехнології запобігання і управління конфліктами [Текст] : навч. посіб. / Іван Русинка ; М-во освіти і науки України. - К. : Професіонал, 2007. - 334 с.
5. Яхно Т.П. Конфліктологія та теорія переговорів. Навч.посіб. / Т.П.Яхно, І.О. Куревіна. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 168 с.

Тема 4. Вирішення конфлікту: методи, стратегії, тактики

Мета: ознайомити студентів з основними методами, тактиками, стратегіями вирішення та попередження конфліктів.

План

1. Форми завершення конфліктів.
2. Психологічні чинники конструктивного вирішення конфліктів.
- 3.Візуалізація та картографія.
4. Психологічні особливості, умови та засоби переговорів як форми вирішення конфліктів.

Основні поняття	<i>конфліктогени, профілактика конфліктів, безконфліктна взаємодія, безконфліктне спілкування, насильство, роз'єднання, примирення, візуалізація конфлікту, медіація, маніпуляція.</i>
------------------------	--

Основна література:

1. Андреев В.И. Конфликтология (искусство спора, ведения переговоров, технология разрешения). – М.:МГУ, 1995. – С. 10-103.
2. Анцупов А.Я., Шипилов А.И. Конфликтология: Учеб. для вузов. – СПб.: Питер, 2007. – 496 с.
3. Бандура А.М., Друзь В.А. Конфліктологія. – Харків:Фоліо, 1997. – 335с.
4. Вернер-Войденфельд Х.С. Конструктивные конфликты: воспитание толерантности как основы демократии // Перспективы. – 2003. – №1. – С. 109-116.
5. Войчихова А. Природа та соціальна роль конфлікту. Психологія конфлікту та шляхи його розв'язання // Психологічна газета. – 2006. – № 15. – С. 5-9.
6. Корнелиус Х., Фэйр Ш. Выиграть может каждый: как разрешать конфликты. -М.: Стрингер, 1992. – 212 с.
7. Ложкін Г.В., Пов'якель Н.І. Психологія конфлікту: теорія і сучасна практика. – К.:МАУП, 2007. – 435 с.
8. Хасан Б.И. Конструктивная психология конфликта. – СПб.: Питер, 2003. – 287 с.

Додаткова література:

1. Баранова Н. Психокорекція агресивності та конфліктності у підлітків // Психолог. – 2005. – № 36. – С. 13-18.
2. Бодрик Н. Тренінг комунікативних умінь для підлітків // Психолог. – 2007. - № 25-27. – С. 33 – 41.

3. Коберник Л.О. Конфліктні форми поведінки: виникнення та подолання в юнацькому віці: методичні рекомендації. – Умань: СПД Жовтий, 2009. – 58 с.
4. Егидес А.П. Психологическая коррекция конфликтного общения // Психол. журнал. – 1984. – Т. 5. – № 5. – С. 52-62.
5. Шостром Э. Анти-Карнеги, или человек-манипулятор. - Минск: ТПЦ Полифакт, 1992.- 127 с.
6. Фріаф В. Зміна поведінки через зміну переконань // Психолог. – 2003. - №41. – С. 20 - 22.
7. Пов'якель Н.І., Котлова Л.О. Ціннісні орієнтації у подоланні конфліктних форм поведінки студентів: монографія. – Умань: ПП Жовтий, 2011. – 144 с.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 1.

Тема 1. ПОНЯТТЯ ПРО КОНФЛІКТ. ОСНОВНІ ВИДИ КЛАСИФІКАЦІЙ КОНФЛІКТІВ.

Мета: опанування знаннями з історії виникнення психології конфлікту як науки, навичками визначення позитивних та негативних функцій конфлікту оволодіння знаннями про особливості поведінки людини в тих чи інших конфліктах.

Теоретичні питання

1. Загальна характеристика конфліктів.
2. Фактори виникнення конфліктів.
3. Структура конфліктів.
4. Основні фази та етапи виникнення і розвитку конфліктів.
5. Класифікація конфліктів.
6. Поняття «конфліктність» та його визначення. Передумови виникнення та розвитку.
7. Конфліктогени.
8. Культура спілкування й поведінки як психологічний чинник психопрофілактики конфліктів.

Розв'язання психологічних завдань із теми.

Основні поняття	<i>конфлікт, психологія конфлікту, об'єкт та предмет психології конфлікту, методи дослідження, функції конфлікту, деструктивна функція, конструктивна функція, міжособистісний конфлікт, внутрішньоособистісний конфлікт, соціальний конфлікт, вертикальний і горизонтальний конфлікт, мотиваційний конфлікт, сімейний конфлікт,</i>
<i>Практичні завдання</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Опис значущого конфлікту з визначенням формули та всіх структурних компонент конфлікту. 2. Написати листа людині, з якою посварились (аналіз власної поведінки та поведінки опонента). 3. Зробити колаж «Я в конфлікті»

Опрацювати статті	1. Козер Л. Функции социального конфликта. / Философия конфликта. / Под.ред. Е.С.Черпановой. – Екатеринбург. – 2007. – С.3 - 10. .(ел.літ-ра до курсу) 2. Коломинский Я.Л.,Жизневвский Б.П. Социально-психологический анализ конфликта между детьми в игровой деятельности. // Вопросы психологии. – 1990. - №2. – С.35. 3. Левин К. Типы конфликтов. / Хрестоматия по конфликтологии. С.10 – 14. .(ел.літ-ра до курсу) 4. Хорни К. Базисный конфликт. / Хрестоматия по конфликтологии. – С. 4 – 10.(ел.літ-ра до курсу)
Підготувати реферат	1) Внутрішньоособистісні конфлікти та їх роль і місце в становленні особистості. 2) Психологічні особливості прогнозування та профілактики міжособистісних конфліктів. 3) Міжособистісні конфлікти в діяльнісному підході. 4) Етнічні конфлікти та етнічні стереотипи. 5) Гендерні особливості міжособистісних конфліктів.

Завдання для самостійної роботи

■ опрацювати питання	4 години
■ опрацювати основні поняття	0,5 годин
■ опрацювати статтю	1,5 годин

Оцінювання

■ усна відповідь на питання	1 оцінка
■ тест	1 оцінка

Контрольні питання:

1. Дайте визначення конфлікту.
2. Коли виникла конфліктологія як відносно самостійна наука?
3. Дайте визначення предмету психології конфлікту.
4. Перерахуйте методи психології конфлікту.
5. Назвіть прізвища вчених, з якими пов'язано становлення психології конфлікту, як самостійної науки.

Рекомендована література:

1. Анцупов А.Я., Шипилов А.И. Конфликтология. -М.: ЮНИТИ, 1999. - 551 с.
2. Гришина Н.В. Психология конфликта. - СПб: ПИТЕР, 2000. - 464 с.
3. Долинська, Л. В. Психологія конфлікту [Текст] : навч. посіб. / Л. В. Долинська, Л. П. Матяш-Заяц. - К. : Каравела, 2010. - 303 с. - Термінолог. слов.: с. 290-298.
4. Дуткевич, Т. В. Конфліктологія з основами психології управління [Текст] : навч. посіб. / Т. В. Дуткевич ; М-во освіти і науки України, Кам'янець-Поділ. держ. ун-т. - К. : Центр навч. л-ри, 2005. - 455 с.
5. Ішмуратов, А. Т. Конфлікт і згода. Основи когнітивної теорії конфліктів [Текст] : навч. посіб / А. Т. Ішмуратов ; Міжнар. фонд "Відродження". - К. : Наук. думка, 1996. - 189, [1] с.
6. Ложкин Г.В., Повякель Н.И. Практическая психология конфликта.- Киев: МАУП, 2000. - 255 с.
7. Нагаєв, В. М. Конфліктологія [Текст] : курс лекцій (модул. варіант) : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В. М. Нагаєв ; М-во освіти і науки України, Харк. нац. аграр. ун-т ім. В. В. Докучаєва. - К. : Центр навч. л-ри, 2004. - 198 с.

8. Русинка, І. І. Конфліктологія. Психотехнології запобігання і управління конфліктами [Текст] : навч. посіб. / Іван Русинка ; М-во освіти і науки України. - К. : Професіонал, 2007. - 334 с.

Практичне заняття № 3.

Тема 2. ОСОБИСТІСНІ ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ КОНФЛІКТІВ. КОНФЛІКТОГЕНИ.

Мета: опанування уміннями та навичками засобів впливів людей один на одного в процесі виникнення та ескалації конфліктів.

План

Теоретичні питання.

1. Конфліктність особистості та конфліктні типи поведінки.
2. Поняття «конфліктність» та його визначення.
3. Передумови виникнення та розвитку конфліктності особистості.
4. Конфліктогени спілкування та поведінки.

Основні поняття	<i>суб'єктивні причини, об'єктивні, управлінські, психологічні і особистісні причини конфліктів, конфліктна ситуація, інцидент, сторони конфлікту, предмет конфлікту, мотиви конфлікту, ескалація.</i>
Практичні завдання	<ol style="list-style-type: none"> 1. Опис своїх конфліктогенів спілкування. 2. Здійснити опис та аналіз конфлікту.
Опрацювати статті	<ol style="list-style-type: none"> 1. Коберник Л.О. Коберник Л.О. Сучасне студентство: проблеми конфліктних форм поведінки та їх подолання / Л.О.Коберник // Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія // Щоквартальний науково-практичний журнал. – Харків: НПУ «ХПІ». – 2008. - №1. – С. 108-114. .(ел.літ-ра до курсу) 2. Коберник Л.О. Ціннісні орієнтації як чинник подолання конфліктних форм поведінки / Л.О. Коберник // Науковий часопис НПУ ім. М.П.Драгоманова. Серія №12. Психологічні науки: Зб. наук. праць. – К.: НПУ ім. М.П.Драгоманова, 2007. - №17. – Ч.І. – С. 175-180. .(ел.літ-ра до курсу) 3. Мерлин В.С. Развитие личности в психологическом конфликте. / Хрестоматия по конфликтологии. С.40 – 44..(ел.літ-ра до курсу) 4. Фельдман Д.М. Конфликты в мире политики. / Хрестоматия по конфликтологии .С.73 – 81.(ел.літ-ра до курсу)
Реферат	<ol style="list-style-type: none"> 1. Внутрішньоособистісні конфлікти та їх роль і місце в становленні особистості фахівця. 2. Психологічні особливості прогнозування та профілактики міжособистісних конфліктів. 3. Міжособистісні конфлікти в діяльнісному підході. 4. Етнічні конфлікти та етнічні стереотипи.

Завдання для самостійної роботи

▪ опрацювати питання	4 години
▪ опрацювати основні поняття	0,5 годин
▪ опрацювати статтю	1,5 годин

Оцінювання

▪ усна відповідь на питання	1 оцінка
▪ тест	1 оцінка

Основна література:

1. Анцупов А.Я., Малышев А.А. Введение в конфликтологию. - К.: МАУП, 1996.- 103 с.
2. Гришина Н.В. Психология конфликта. - СПб: ПИТЕР, 2000. - 464 с.
3. Ложкин Г.В., Повякель Н.И. Практическая психология конфликта. - Киев: МАУП, 2000-255 с.
4. Самыгин СИ., Столяренко Л.Д. Психология управления: учебное пособие. Ростов-на-Дону: Феникс, 1997. - С. 426 - 479.
5. Уткин Э.А. Конфликтология. Теория и практика. - М.: Тандем. - 1998. -264 с.

Додаткова література:

1. Антонова-Турченко О. Г. Поведінка людей у конфліктних ситуаціях // Завуч. – 2002. – № 19. – 32 с.
2. Антонечко І. Психологія міжособистісних взаємин // Психолог. – 2005. - №28. – С.42 – 47.
3. Коберник Л.О. Конфліктні форми поведінки: виникнення та подолання в юнацькому віці: методичні рекомендації. – Умань: СПД Жовтий, 2009. – 58 с.
- 4.Хорни К. Ваши внутренние конфликты. - СПб: Лань. - 1997. - 212 с.
5. Шостром Э. Анти-Карнеги, или человек-манипулятор. - Минск: ТПЦ Полифакт, 1992.- 127 с.

Інформаційні ресурси:

3. Електронна хрестоматія до курсу, комплекс тестових завдань у СУНП «УНІВЕРСУМ» (діагностичні тестові методики тощо).
4. www.twirpx.com/files/psychology/conflict/

Контрольні питання:

1. Які існують підходи розуміння конфліктності особистості?
2. Наведіть приклади конфліктних форм поведінки за всіма видами.
3. Назвіть найбільш широко використовуванні конфліктогени серед ваших знайомих.
4. Які прийоми можна використовувати для подолання конфліктогенів спілкування?

Практичне заняття № 3.

Тема 3. ПСИХОЛОГІЧНІ ОСНОВИ МЕДІАТОРСТВА

Мета: опанування уміннями та навичками проведення медіації.

План

Теоретичні питання.

1. Психотехнології вирішення конфліктів.
2. Візуалізація та картографія.
3. Медіація як засіб вирішення конфліктів. Принципи медіації.
4. Медіатор, його функції. Типи медіаторів.
5. Види та стадії медіації.
6. Психологічні особливості, умови та засоби переговорів як форми вирішення конфліктів.
7. Методи ведення переговорів.

Розв'язання психологічних завдань із теми.

Робота над основними поняттями.

Практичні завдання	1. Провести аналіз типового конфлікту (приклад) та опис карти конфлікту.
	2. Визначте відмінності та передумови ефективного вирішення

Опрацювати статті

конфліктів методом переговорного процесу.

1. Гришина Н.В. Обучение психологическому постедничеству в разрешении конфликтов. / Хрестоматия по конфликтологии. С.114 – 122.(ел.літ-ра до курсу)

2. Гостев А.А. Принцип ненасилия в разрешении конфликтов. / Хрестоматия по конфликтологии. (ел.літ-ра до курсу)

3. Дойч М. Разрешение конфликта (конструктивне и деструктивне процессы). / Хрестоматия по конфликтологии. С.30 – 40.(ел.літ-ра до курсу)

4. Егидес А.П. Психологическая коррекция конфликтного общения // Психол.журнал. – 1984. – Т.5. – С.52 – 62.

Реферат

1) Психологічні особливості переговорного процесу.

2) Професійна підготовка фахівця в галузі практичної психології та труднощі у виникненні й подоланні конфліктів у професійній діяльності психолога.

Завдання для самостійної роботи

▪ опрацювати питання	4 години
▪ опрацювати основні поняття	0,5 годин
▪ опрацювати статтю	1,5 годин

Оцінювання

▪ усна відповідь на питання	1 оцінка
▪ тест	1 оцінка

Рекомендована література:

1. Ващенко І.В. Конфліктологія та теорія переговорів / І.В.Ващенко,М.І.Кляп. – К.: Знання, 2013. – 407 с.
2. Ложкин Г.В., Повякель Н.И. Практическая психология конфликта.- Киев: МАУП, 2000. - 255 с.
3. Нагаєв, В. М. Конфліктологія [Текст] : курс лекцій (модул. варіант) : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В. М. Нагаєв ; М-во освіти і науки України, Харк. нац. аграр. ун-т ім. В. В. Докучаєва. - К. : Центр навч. л-ри, 2004. - 198 с.
4. Русинка, І. І. Конфліктологія. Психотехнології запобігання і управління конфліктами [Текст] : навч. посіб. / Іван Русинка ; М-во освіти і науки України. - К. : Професіонал, 2007. - 334 с.
5. Яхно Т.П. Конфліктологія та теорія переговорів. Навч.посіб. / Т.П.Яхно, І.О. Куревіна. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 168 с.

Практичне заняття № 4.

СТИЛІ ВЕДЕННЯ ПЕРЕГОВОРІВ

Мета: сформувати у студентів знання про особливості проведення різних стилів переговорів.

План

Теоретичні питання.

1. Національний переговорний стиль.
2. Особливості американського стилю переговорів.
3. Особливості німецького переговорного стилю.
4. Особливості англійського переговорного стилю.
5. Особливості французького переговорного стилю.
6. Особливості японського переговорного стилю.
7. Особливості китайського переговорного стилю.

8. Особливості арабського переговорного стилю.

Розв'язання психологічних завдань із теми.

Робота над основними поняттями.

Завдання для самостійної роботи

▪ опрацювати питання	4 години
▪ опрацювати основні поняття	0,5 годин
▪ опрацювати статтю	1,5 годин

Оцінювання

▪ усна відповідь на питання	1 оцінка
▪ тест	1 оцінка

Контрольні питання:

1. Наведіть приклади основних видів маніпуляції та способів її протидії.
2. В чому полягає суть методу картографії конфлікту.
3. Наведіть приклад використання методу картографії конфлікту на практиці.
4. Назвіть основні форми управління конфліктами.
5. Визначте основні етапи переговорного процесу.
6. Медіація як психотехнологія вирішення конфлікту.

Рекомендована література:

1. Ващенко І.В. Конфліктологія та теорія переговорів / І.В.Ващенко, М.І.Кляп. – К.: Знання, 2013. – 407 с.
2. Ложкин Г.В., Повякель Н.И. Практическая психология конфликта.- Киев: МАУП, 2000. - 255 с.
3. Нагаєв, В. М. Конфліктологія [Текст] : курс лекцій (модул. варіант) : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В. М. Нагаєв ; М-во освіти і науки України, Харк. нац. аграр. ун-т ім. В. В. Докучаєва. - К. : Центр навч. л-ри, 2004. - 198 с.
4. Русинка, І. І. Конфліктологія. Психотехнології запобігання і управління конфліктами [Текст] : навч. посіб. / Іван Русинка ; М-во освіти і науки України. - К. : Професіонал, 2007. - 334 с.
5. Яхно Т.П. Конфліктологія та теорія переговорів. Навч. посіб. / Т.П.Яхно, І.О. Куревіна. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 168 с.

Тема для самостійного опрацювання

ЗАСОБИ ВИРІШЕННЯ КОНФЛІКТУ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПСИХОЛОГА.

Підготувати реферат на дану тему із висвітленням наступних питань:

1. Психологія переговорного процесу вирішення конфліктів.
2. Засоби вирішення внутрішніх конфліктів.
3. Засоби вирішення сімейно-побутових конфліктів.
4. Засоби вирішення педагогічних конфліктів.

Рекомендована література:

1. Гришина Н.В. Психология конфликта. – СПб.: Питер, 2000. – 464 с.
2. Донченко Е.А., Титаренко Т.М. Личность. Конфликт. Гармония. – К.: Знание, 1989. – 156с.
3. Емельянов С.М. Практикум по конфликтологии. – СПб.: Питер, 2000. – 400 с.
4. Конфликтология./ Под. ред. А.С.Кармина. - СПб.: Лань, 1999. – 448 с.

5. Андреев В.И. Конфликтология (искусство спора, ведения переговоров, технология разрешения). – М.: МГУ, 1995. – С. 10-103.
6. Анцупов А.Я., Шипилов А.И. Конфликтология: Учеб. для вузов. – СПб.: Питер, 2007. – 496 с.
7. Бандура А.М., Друзь В.А. Конфліктологія. – Харків: Фоліо, 1997. – 335с.
8. Вашенко И.В. Общая конфликтология: Учеб. пособие. – Харьков: ХГУ, 2000. – 512 с.

ЗАВДАННЯ ДО ПІДСУМКОВОЇ МОДУЛЬНОЇ РОБОТИ

Умовою допуску до ПМР є виконання всіх обов'язкових видів робіт, передбачених програмою курсу.

Підсумкова модульна робота складається з:

- тестів (дозволяють перевірити Ваше вміння розуміти та використовувати основні поняття та категорії);
- професійно-орієнтованого завдання (оцінюються від 0 до 50 балів).

Питання з тем, що виносяться на ПМР № 1

1. Основні фази та етапи виникнення і розвитку конфліктів.
2. Ескалація конфлікту та її особливості.
3. Фази завершення та усвідомлення конфліктів.
4. Класифікації конфліктів.
5. Внутрішні конфлікти. Міжособистісні та групові конфлікти.
6. Соціальні конфлікти.
7. Поняття «конфліктність» та його визначення. Передумови виникнення та розвитку.
8. Конфліктність особистості та конфліктні типи поведінки.
9. Предмет та методи психології конфлікту.
10. Визначення конфлікту та його психологічний зміст.
11. Функції конфліктів. Позитивна та негативна сторона конфліктів.
12. Психологічні надбання та наслідки конфліктів.
13. Фактори виникнення та ескалації конфліктів.
14. Психологічні умови та прийоми попередження конфліктів.
15. Конфліктогени спілкування, їх види та особливості.
16. Культура спілкування й поведінки як психологічний чинник психопрофілактики конфліктів.
17. Форми завершення конфліктів.
18. Психологічні чинники конструктивного вирішення конфліктів.
19. Психотехнології вирішення конфліктів.
20. Візуалізація та картографія.
21. Медіація як засіб вирішення конфліктів.
22. Психологічні особливості, умови та засоби переговорів як форми вирішення конфліктів.
23. Психотехнології вирішення конфліктів.
24. Візуалізація та картографія.
25. Медіація як засіб вирішення конфліктів. Принципи медіації.
26. Медіатор, його функції. Типи медіаторів.
27. Види та стадії медіації.
28. Психологічні особливості, умови та засоби переговорів як форми вирішення конфліктів.
29. Методи ведення переговорів.

ВИМОГИ ДО ЗАЛІКУ

1. Володіння теоретичним матеріалом з тем курсу.
2. Зараховано усі завдання передбачені робочою програмою та інструктивно-методичними матеріалами.
3. Пройдено перевірку рівня засвоєння знань з тем, які виносилися на самостійне опрацювання, на консультації у викладача.

Структура заліку:

- Виконання тестових завдань.
- Професійно-орієнтоване завдання (виконується протягом вивчення навчальної дисципліни). Максимальна кількість балів – 50.

Питання до заліку

9. Основні фази та етапи виникнення і розвитку конфліктів.
10. Ескалація конфлікту та її особливості.
11. Фази завершення та усвідомлення конфліктів.
12. Класифікації конфліктів.
13. Внутрішні конфлікти. Міжособистісні та групові конфлікти.
14. Соціальні конфлікти.
15. Поняття «конфліктність» та його визначення. Передумови виникнення та розвитку.
16. Конфліктність особистості та конфліктні типи поведінки.
9. Предмет та методи психології конфлікту.
10. Визначення конфлікту та його психологічний зміст.
11. Функції конфліктів. Позитивна та негативна сторона конфліктів.
12. Психологічні надбання та наслідки конфліктів.
13. Фактори виникнення та ескалації конфліктів.
14. Психологічні умови та прийоми попередження конфліктів.
15. Конфліктогени спілкування, їх види та особливості.
16. Культура спілкування й поведінки як психологічний чинник психопрофілактики конфліктів.
17. Форми завершення конфліктів.
18. Психологічні чинники конструктивного вирішення конфліктів.
19. Психотехнології вирішення конфліктів.
20. Візуалізація та картографія.
21. Медіація як засіб вирішення конфліктів.
22. Психологічні особливості, умови та засоби переговорів як форми вирішення конфліктів.
23. Психотехнології вирішення конфліктів.
24. Візуалізація та картографія.
25. Медіація як засіб вирішення конфліктів. Принципи медіації.
26. Медіатор, його функції. Типи медіаторів.
27. Види та стадії медіації.
28. Психологічні особливості, умови та засоби переговорів як форми вирішення конфліктів.
29. Методи ведення переговорів.

**КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ З КУРСУ
«ПСИХОЛОГІЧНІ ОСНОВИ МЕДІАТОРСТВА»**

Рівень	Бали за 100-бальною системою	Критерії оцінювання відповіді	
		Теоретичні знання	Вміння
Початковий рівень знань «2» (рецептивно-продуктивний)	0-25 балів без права перескладання (для екзаменів та заліків)	Студент за допомогою викладача розпізнає визначення основних термінів на побутовому рівні, однослівно („так” чи „ні”) відповідає на конкретні запитання.	Студент намагається відповідати, однак потребує постійної консультації та контролю з боку викладача. За допомогою викладача намагається пояснити з наукової точки зору явища оточуючої дійсності.
	26-49 балів	Студент за допомогою викладача однослівно відповідає на запитання, відтворює незначну частку питання в тому вигляді і в тій послідовності, у якій воно було розглянуте на лекції або консультації.	Студент вміє при постійному контролі і допомозі викладача визначити тему, до якої стосується наведений приклад прояву психічної діяльності особистості.
	50-59 балів	Студент з помилками характеризує окремі поняття та явища загальної психології. Володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу.	Студент вміє при постійному контролі і допомозі викладача визначити тему та основні поняття, що пояснюють описане явище.
Середній рівень знань «3» (репродуктивний)	60-65 балів	Студент володіє матеріалом на початковому рівні, значну частину матеріалу відтворює на продуктивному рівні: за допомогою викладача відтворює словами, близькими до тексту лекції, визначення основних термінів, принципів; частково відтворює текст підручника; у процесі відповіді допускає окремі відозміни навчальної інформації; ілюструє відповіді прикладами, що були наведені на консультації.	Студент вміє з допомогою викладача визначити тему та основні поняття, що пояснюють описане явище та навести приклади методів та методик для його дослідження.
	66-70 балів	Студент за допомогою викладача дає правильне визначення окремих понять з області загальної психології; словесно описує явища та	Студент вміє правильно перевести приклади психічної діяльності з „побутової” мови на мову наукових понять те

Рівень	Бали за 100-бальною системою	Критерії оцінювання відповіді	
		Теоретичні знання	Вміння
		закономірності психічної діяльності людини, вказує на деякі їх властивості; відтворює всю тему або її основну частину, ілюструючи відповідь власними прикладами.	термінів, визначити тему, основні поняття та закономірності, що пояснюють описане явище, підібрати декватні методи для його дослідження та описати їх результати.
	71-73 балів	Студент за допомогою викладача свідомо відтворює тему лекції, ілюструючи її власними прикладами; розкриває суть загально-психологічних процесів та явищ, допускаючи у відповідях незначні неточності; намагається співвіднести окремі психодіагностичні методики з їх груповими характеристиками; намагається застосувати окремі прийоми логічного мислення (порівняння, аналіз, висновок).	Студент вміє правильно перевести приклади психічної діяльності з „побутової” мови на мову наукових понять та термінів, визначити тему, основні поняття та закономірності, що пояснюють описане явище, підібрати декватні методи для його дослідження зробити якісний аналіз результатів дослідження та частково узагальнити результати.
	74-80 балів	Студент без помилок відтворює зміст питання, наводячи власні приклади; правильно розкриває суть психодіагностичних понять.	Студент здатний дати психологічне пояснення прикладам загально-психологічних процесів та явищ, підібрати методи та провести дослідження, описати отримані результати. Самостійно навести приклади схожих явищ та дати їм узагальнююче пояснення.
	81-85 балів	Студент володіє навчальною інформацією, вміє зіставляти, узагальнювати та систематизувати інформацію під керівництвом викладача; аргументовано відповідає на поставлені запитання і намагається відстояти свою точку зору.	Студент здатний дати психологічне пояснення прикладам загально-психологічних процесів та явищ, підібрати методи та провести дослідження, описати отримані результати. Самостійно навести приклади схожих явищ та дати їм узагальнююче пояснення. При потребі звертаючись до викладача може визначити окремі шляхи корекції або розвитку
<i>Достатній рівень знань «4» (конструктивно варіативний)</i>			

Рівень	Бали за 100-бальною системою	Критерії оцінювання відповіді	
		Теоретичні знання	Вміння
			описаного явища.
Високий рівень знань «5» (творчий)	86-89 балів	Студент вільно володіє вивченим обсягом навчального матеріалу, наводить аргументи на підтвердження своїх думок, використовуючи матеріали власних спостережень та проведених досліджень; може за допомогою викладача відповідати на питання, що потребують знання кількох тем.	Студент здатний дати психологічне пояснення прикладам загально-психологічних процесів та явищ, підібрати методи та провести дослідження, описати отримані результати. Самостійно навести приклади схожих явищ та дати їм узагальнююче пояснення. При потребі звертаючись до викладача може визначити окремі шляхи корекції або розвитку описаного явища. При виконанні завдання може поєднувати знання з кількох тем.
	90-93 балів	Студент вільно володіє темою, має ґрунтовні психологічні знання; вільно відповідає на запитання, що потребують знання кількох тем; оцінює окремі нові факти, явища; судження логічні й достатньо обґрунтовані; узагальнює і систематизує матеріал у межах навчальної теми; самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності.	Студент виявляє початкові творчі здібності: уміє працювати зі спеціальною літературою (наукові журнали тощо); знаходить джерела інформації та самостійно використовує їх відповідно до цілей, які поставив викладач, свою відповідь ілюструє схемами, прикладами з життя; проводить самоперевірку виконаної роботи; може з неповним обґрунтуванням пояснити виконання завдань підвищеного (комбінованого) рівня.
	94-97 балів	Студент вільно висловлює власні думки, визначає програму особистої пізнавальної діяльності, самостійно оцінює різноманітні психодіагностичні дослідження, висловлюючи особисту позицію щодо них; без допомоги викладача знаходить джерела	Використовує набуті знання в нестандартних ситуаціях, переконливо аргументує особисту життєву позицію, узгоджуючи її з загальнолюдськими цінностями.

Рівень	Бали за 100-бальною системою	Критерії оцінювання відповіді	
		Теоретичні знання	Вміння
		інформації і використовує одержані відомості відповідно до мети та завдань власної пізнавальної діяльності.	
Високий рівень знань «5» (творчий)	98-100 балів	Студент виявляє особливі творчі здібності, глибоко розуміє суть психічних процесів та явищ; подає ідеї згідно з вивченим матеріалом, робить творчо обґрунтовані висновки; вміє аналізувати і систематизувати матеріали власних досліджень; визначає порядок особистої навчальної діяльності, самостійно оцінює її результати. Активно займається науково-дослідною роботою.	Студент самостійно розвиває власні обдарування і нахили, вміє самостійно здобувати знання, формувати психологічну проблему і визначати шляхи її розв'язання; вести дискусію з конкретного питання; проводити дослідження високої складності.

Семестровий контроль у формі заліку - підсумкова кількість балів з дисципліни (максимум 100 балів), яка визначається як середнє арифметичне балів за модулями. Залік виставляється за результатами роботи студента впродовж усього семестру. (Згідно Положення про порядок оцінювання знань студентів при кредитно-модульній системі організації навчального процесу в Житомирському державному університеті імені Івана Франка).

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов’язковим повторним вивченням дисципліни

12. Методичне забезпечення

1. Навчальна програма з курсу.
2. Робоча програма з курсу.
3. Інструктивно-методичні матеріали з курсу.
4. Опорні конспекти лекцій, ілюстративні матеріали.
5. Музика О. Л. Професійно-орієнтовані завдання у системі підготовки студентів-психологів // Професійно-орієнтовані завдання з психології / За ред. О.Л. Музики. Навчальний посібник. (Рекомендовано МОН України як навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів (лист № 1.4/17-Г-3165 від 28.09.2010 року) – 3-тє вид., перероб. і доп. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2010.

13. Рекомендована література

Основна

1. Андреев В.И. Конфликтология (искусство спора, ведения переговоров, технология разрешения). – М.: МГУ, 1995. – С. 10-103.
2. Анцупов А.Я., Шипилов А.И. Конфликтология: Учеб. для вузов. – СПб.: Питер, 2007. – 496 с.
3. Бандура А.М., Друзь В.А. Конфліктологія. – Харків: Фоліо, 1997. – 335с.
4. Ващенко И.В. Общая конфликтология: Учеб. пособие. – Харьков: ХГУ, 2000. – 512 с.
5. Вернер-Войденфельд Х.С. Конструктивные конфликты: воспитание толерантности как основы демократии // Перспективы. – 2003. – №1. – С. 109-116.
6. Войцихова А. Природа та соціальна роль конфлікту. Психологія конфлікту та шляхи його розв'язання // Психологічна газета. – 2006. – № 15. – С. 5-9.
7. Гришина Н.В. К вопросу о предрасположенности к конфликтному поведению. Психические состояния. – Л.: Прогресс, 1981. – 161с.
8. Гришина Н.В. Психология конфликта. – СПб.: Питер, 2000. – 464 с.
9. Донченко Е.А., Титаренко Т.М. Личность. Конфликт. Гармония. – К.: Знание, 1989. – 156с.
10. Емельянов С.М. Практикум по конфликтологии. – СПб.: Питер, 2000. – 400 с.
11. Конфликтология./ Под. ред. А.С.Кармина. - СПб.: Лань, 1999. – 448 с.
12. Корекційно-тренінгова програма „Самовдосконалення” // Практична психологія та соціальна робота. – 2003. - №4-5. –С.23-27.
13. Корнелиус Х., Фэйр Ш. Выиграть может каждый: как разрешать конфликты. - М.: Стрингер, 1992. – 212 с.
14. Ложкін Г.В., Пов'якель Н.І. Психологія конфлікту: теорія і сучасна практика. – К.: МАУП, 2007. – 435 с.
15. Ложкін Г.В., Юрківський Є.В., Моначин І.Л. Практикум з конфліктології. – Тернопіль: „Воля”, 2005. – 168 с.
16. Нагаєв В.М. Конфліктологія: Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 198 с.
17. Петровская Л.А. О понятийной схеме социально-психологического анализа конфликта // Теоретико-методологические проблемы социальной психологии. – М.: Изд-во МГУ, 1977. – С. 126-143.
18. Пірен М.І. Конфліктологія: Підручник. – К.: МАУП, 2003. – 360 с.
19. Уткин Э.А. Профилактика конфликтов // Современное управление. – 2002. – № 2. – С. 19-28.
20. Хасан Б.И. Конструктивная психология конфликта. – СПб.: Питер, 2003. – 287 с.

Додаткова

1. Антонова-Турченко О.І. Як вижити серед конфліктів. – К.: „Знання”, 1992. – 65с.
2. Антонова-Турченко О. Г. Поведінка людей у конфліктних ситуаціях // Завуч. – 2002. – № 19. – 32 с.
3. Антонечко І. Психологія міжособистісних взаємин // Психолог. – 2005. - №28. – С.42 – 47.
4. Анцупов А.Я., Баклановский С.В. Конфликтология в схемах и комментариях. – СПб.: Питер, 2005. – 288 с.
5. Баранова Н. Психокорекція агресивності та конфліктності у підлітків // Психолог. – 2005. – № 36. – С. 13-18.
6. Білоусова З.І., Бойко В.Є., Приходько В.І. Сім'я. – Школа. – Конфлікт. –

- Запорожжя, 1995. – 140 с.
7. Бодрик Н. Тренінг комунікативних умінь для підлітків // Психолог. – 2007. - № 25-27. – С. 33 – 41.
  8. Бородин Ф.М., Коряк Н.М. Внимание: конфликт! – Новосибирск: Наука, 1989. – 190 с.
  9. Горова О. Профілактика конфліктів у підлітковому середовищі // Психолог. – 2006. – № 34. – 32 с.
  10. Грицюк К. Чому виникають конфлікти? // Психолог. – 2007. - № 25-27. - С. 78-79.
  11. Ішмуратов А.Т. Конфлікт і згода. Основи когнітивної теорії конфліктів. -Київ: Наукова думка, 1996. - 190 с.
  12. Коберник Л.О. Конфліктні форми поведінки: виникнення та подолання в юнацькому віці: методичні рекомендації. – Умань: СПД Жовтий, 2009. – 58 с.
  13. Корекційно-тренінгова програма „Самовдосконалення” // Практична психологія та соціальна робота. – 2003. - №4-5. –С.23-27.
  14. Егидес А.П. Психологическая коррекция конфликтного общения // Психол. журнал. – 1984. – Т. 5. – № 5. – С. 52-62.
  15. Кошенко Н.В. Тренінг „Молодь вибирає конструктивний конфлікт” // Практична психологія та соціальна робота. – 2005. – № 7-11. - С.21-26.
  16. Лебедева М. Конфликт? Это нормально // Диалог, 1991. - № 11. – С.56-61.
  17. Москаленко В.В. Конфлікт // Практична психологія та соціальна робота. – 2005. – № 5. – С. 13-15.
  18. Мотиваційний тренінг // Практична психологія та соціальна робота. – 2002. - № 8.
  19. Пов'якель Н.І., Котлова Л.О. Ціннісні орієнтації у подоланні конфліктних форм поведінки студентів: монографія. – Умань: ПП Жовтий, 2011. – 144 с.
  20. Психокорекційна програма „Я бажаю змінитися” // Психолог. – 2005. - № 10.
  21. Фріаф В. Зміна поведінки через зміну переконань // Психолог. – 2003. - №41. – С. 20 - 22.
  22. Хорни К. Ваши внутренние конфликты. - СПб: Лань. - 1997. - 212 с.
  23. Шостром Э. Анти-Карнеги, или человек-манипулятор. - Минск: ТПЦ Полифакт, 1992.-127 с.

**Список літератури з курсу «Психологічні основи медіації»,
яка наявна в ЖДУ імені Івана Франка**

№	Бібліографія	Кількість примірників	Місце знаходження
1	Бистрицький, Є. Конфлікт культур і методологія толерантності [Текст] / Євген Бистрицький // Філософська думка : укр. наук.-теорет. часопис. - 2011. - N 4 : Єдність світу і розмаїття культур. - С. 102-118.	1	ЧЗ №1 (1)
2	Волошин, О. М. Конфлікт як елемент людських стосунків [Текст] : соц.-психолог. тренінг для батьків / О. М. Волошин // Шк. психологу. Усе для роботи : наук.-метод. журн. - 2012. - N 10. - С. 17-26.	1	ЧЗ №1 (1)
3	Грабовець, О. А. Конфлікти [Текст] : [вихов. захід] / О. А. Грабовець // Шк. психологу. Усе для роботи : наук.-метод. журн. - 2013. - N 3. - С. 32-36.	1	ЧЗ №1 (1)
4	Грищенко, Н. Конфлікт: уміння володіти собою [Текст] : [вихов. захід] / Наталія Грищенко // Школа : інформ.-метод. журн. - 2013. - N 3. - С. 50-53.	1	ЧЗ №1 (1)

5	Долинська, Л. В. Психологія конфлікту [Текст] : навч. посіб. / Л. В. Долинська, Л. П. Матяш-Заяц. - К. : Каравела, 2010. - 303 с. - Термінолог. слов.: с. 290-298.	1	ЧЗ №1 (1)
6	Дуткевич, Т. В. Конфліктологія з основами психології управління [Текст] : навч. посіб. / Т. В. Дуткевич ; М-во освіти і науки України, Кам'янець-Поділ. держ. ун-т. - К. : Центр навч. л-ри, 2005. - 455 с.	2	ЧЗ №1 (2)
7	Єкімова, О. Конфлікти і їхнє розв'язання [Текст] : псих.-пед. семінар / Олена Єкімова // Психолог. Шк. світ : всеукр. газ. для психологів, учителів, соц. педагогів. - 2012. - N 9. - С. 21-23.	всього 1	ЧЗ №1 (1)
8	Жаворонкова, Г. В. Управління конфліктами [Текст] : текст лекцій : навч. посіб. / Жаворонкова Г. В., Скібіцький О. М., Сівашенко Т. В., Туз О. І., - К. : Кондор, 2010. - 170 с.	1	ЧЗ №1 (1)
9	Іванова, К. А. Конфліктність і толерантність: становлення толерантних відносин у суспільстві [Текст] / К. А. Іванова // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка : наук. журн. / Житомир. держ. ун-т ім. І. Франка, М-во освіти і науки України. - Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2010. - Вип. 52. - С. 9-12.	6	Аб. №1 (3), ЧЗ №1 (2), Б-ка ННІ інозем. філолог. (1)
10	Ішмуратов, А. Т. Конфлікт і згода. Основи когнітивної теорії конфліктів [Текст] : навч. посіб / А. Т. Ішмуратов ; Міжнар. фонд "Відродження". - К. : Наук. думка, 1996. - 189, [1] с.	2	Аб. №1 (1), ЧЗ №1 (1)
11	Іщенко, Ю. Конфлікти як предмет гуманітарної експертизи [Текст] / Юрій Іщенко // Філософська думка : укр. наук.-теорет. часопис. - 2010. - N 2. - С. 97-105.	1	ЧЗ №1 (1)
12	Клименко, А. Конфлікти. Способи розв'язання конфліктів [Текст] : урок-тренінг із основ здоров'я : 6 кл. / Анна Клименко // Здоров'я та фізична культура. Шкільний світ : газ. для вчителів фізкультури, основ здоров'я, ОБЖ. - 2011. - N 5. - С. 3-4.	1	ЧЗ природ. ф-ту (1)
13	Нагаєв, В. М. Конфліктологія [Текст] : курс лекцій (модул. варіант) : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В. М. Нагаєв ; М-во освіти і науки України, Харк. нац. аграр. ун-т ім. В. В. Докучаєва. - К. : Центр навч. л-ри, 2004. - 198 с.	2	ЧЗ №1 (2)
14	Політологія [Текст] : навч.-метод. комплекс / М-во освіти і науки України, Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка ; ред. Ф. М. Кирилюк. - 2-е вид., переробл. та допов. - К. : Центр навч. л-ри, 2005. - 697 с.	2	ЧЗ №1 (1), Аб. №1 (1)
15	Правові механізми регулювання етнополітичних конфліктів в Україні [Текст] : наук. зап. / [Кресіна І. О. та ін.] ; Нац. акад. наук України, М-во держави і права ім. В. М. Корецького. - К. : [Ін-т держ. і права ім. В. М. Корецького], 2011. - 104 с.	1	ЧЗ №1 (1)
16	Примуш, М. В. Конфліктологія [Текст] : навч. посіб.	4	Аб. №1 (3), ЧЗ

	/ М. В. Примуш ; М-во освіти і науки України. - К. : Професіонал, 2006. - 282 с.		№1 (1)
17	<u>Русинка, І. І.</u> Конфліктологія. Психотехнології запобігання і управління конфліктами [Текст] : навч. посіб. / Іван Русинка ; М-во освіти і науки України. - К. : Професіонал, 2007. - 334 с.	15	Аб. №1 (8), Аб. природ. (5), ЧЗ №1 (1), ЧЗ природ. ф-ту (1)
18	<u>Сороколат, Н.</u> Конфлікти у підлітковому середовищі [Текст] : заняття для учнів 7 кл. / Наталія Сороколат // Психолог. Шк. світ : всеукр. газ. для психологів, учителів, соц. педагогів. - 2012. - N 10. - С. 9-11.	1	ЧЗ №1 (1)
19	<u>Темченко, О. В.</u> Конфліктологічна культура педагога [Текст] / О. В. Темченко // Управління шк. : [практ. методики та технології упр.] . - 2012. - N 28/30. - С. 55-58.	1	ЧЗ №1 (1)
20	Технології розв'язання конфліктів у педагогічній взаємодії [Текст] : навч.-метод. посіб. / Г. В. Ложкін, М. О. Коць, Т. В. Петровська, І. Ю. Зубкова ; Акад. пед. наук України, Ін-т психології АПН України. - К. ; Луцьк : Вежа, 2000. - 151, [2] с.	1	Аб. №1 (1)
21	<u>Тихомирова, Є. Б.</u> Конфліктологія та теорія переговорів [Текст] : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Є. Б. Тихомирова, С. Р. Постоловський. - Суми : Унів. кн., 2008. - 239 с.	1	ЧЗ №1 (1)
22	<u>Тищенко, О.</u> Конфлікти в школі [Текст] : семінар для вчителів / Олена Тищенко // Психолог. Шк. світ : всеукр. газ. для психологів, учителів, соц. педагогів. - 2013. - N 4. - С. 33-34	1	ЧЗ №1 (1)
23	<u>Яхно, Т. П.</u> Конфліктологія та теорія переговорів [Текст] : навч. посіб. / Т. П. Яхно, І. О. Куревіна ; М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Львів. комерц. акад. - К. : Центр учб. л-ри, 2012. - 175 с.	20	Аб. №1 (15), Аб. природ. (3), ЧЗ №1 (1), ЧЗ природ. ф-ту (1)

14. Інформаційні ресурси

1. Електронна хрестоматія до курсу.
2. Музика О.Л. Професійно-орієнтовані завдання у системі підготовки студентів-психологів // Професійно-орієнтовані завдання з психології / За ред. О.Л. Музики. Навчальний посібник. (Рекомендовано МОН України як навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів (лист № 1.4/17-Г-3165 від 28.09.2010 року) – 3-тє вид., перероб. і доп. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2010. – С. 9-23

http://zu.edu.ua/spf/psihol_vkl.html

3. psylist.net
4. www.koob.ru/
5. <http://psylib.kiev.ua/>